

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 lutego 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Bohdan Bieniek

SSN Dawid Miąsik

w sprawie z odwołania A. L.

przeciwko Dyrektorowi Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw
Wewnętrznych i Administracji w Warszawie

o wysokość emerytury policyjnej i policyjnej renty inwalidzkiej,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 13 lutego 2024 r.,

skarg kasacyjnych: ubezpieczonego i organu rentowego od wyroku Sądu

Apelacyjnego w Krakowie

z dnia 7 marca 2022 r., sygn. akt III AUa 671/21,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w Krakowie do ponownego rozpoznania oraz
orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Bohdan Bieniek Jolanta Frańczak Dawid Miąsik

UZASADNIENIE

Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w Warszawie (dalej jako organ emerytalny) dwoma decyzjami z dnia 11 lipca 2017 r. ponownie ustalił, poczynawszy od dnia 1 października 2017 r., wysokość przyznanych ubezpieczonemu A. L. świadczeń, tj. emerytury policyjnej na kwotę 2.069,02 zł na podstawie art. 15c ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 1280 ze zm., dalej ustawa zaopatrzeniowa) oraz renty inwalidzkiej na kwotę 1.000 zł na podstawie art. 22a tej ustawy.

Sąd Okręgowy w Kielcach wyrokiem z dnia 4 lutego 2021 r. zmienił obie zaskarżone przez ubezpieczonego decyzje organu emerytalnego w ten sposób, że poczynając od dnia 1 października 2017 r. przyznał ubezpieczonemu prawo do przeliczenia emerytury policyjnej w kwotach ustalonych z pominięciem art. 15c ustawy zaopatrzeniowej (pkt I) oraz prawo do policyjnej renty inwalidzkiej w kwotach ustalonych z pominięciem art. 22a ustawy zaopatrzeniowej (pkt II).

Organ emerytalny zaskarżył wyrok Sądu Okręgowego w całości, zarzucając naruszenie prawa materialnego przez niezastosowanie art. 15c i art. 22 ustawy zaopatrzeniowej oraz naruszenie art. 232 k.p.c. i art. 233 § 1 k.p.c., przez nieuwzględnienie informacji przekazanej przez Instytut Pamięci Narodowej (dalej jako IPN) odnośnie do przebiegu służby ubezpieczonego.

Sąd Apelacyjny w Krakowie wyrokiem z dnia 7 marca 2022 r. zmienił zaskarżony wyrok w jego punkcie II w ten sposób, że oddalił odwołanie ubezpieczonego od decyzji organu emerytalnego z dnia 11 lipca 2017 r. dotyczącej ponownego przeliczenia wysokości policyjnej renty inwalidzkiej (pkt 1), oddalił apelację w zakresie, w jakim Sąd Okręgowy przyznał ubezpieczonemu prawo do emerytury policyjnej (pkt 2) oraz zasądził od ubezpieczonego na rzecz organu emerytalnego kwotę 120 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania (pkt 3).

W ocenie Sądu Apelacyjnego apelacja organu emerytalnego okazała się częściowo zasadna. W pierwszej kolejności Sąd Apelacyjny przypomniał, że do dnia

wydania wyroku Trybunał Konstytucyjny nie odpowiedział na pytanie Sądu Okręgowego w Warszawie w sprawie P 4/18, dotyczącego oceny zgodności z Konstytucją RP przepisów ustawy zaopatrzeniowej obniżających wysokość pobieranych świadczeń emerytalnych przez funkcjonariuszy. Dlatego pomocna w rozpoznaniu niniejszej sprawy będzie uchwała Sądu Najwyższego w składzie siedmiu sędziów z dnia 16 września 2020 r., III UZP 1/20 (OSNP 2021 nr 3, poz. 28). Zgodnie z tą uchwałą odniesienie się do prokonstytucyjnej wykładni art. 13b ustawy zaopatrzeniowej, zastosowanej przez Sąd Okręgowy, powinno poprzedzić przenalizowanie przebiegu służb ubezpieczonego na podstawie informacji przekazanej przez IPN. Sąd Okręgowy w sposób nieuprawniony dokonał zatem ustalenia, czy E. G. (jest to inna osoba niż ubezpieczony w tej sprawie, której sprawa rozpoznawana była w Sądzie Apelacyjnym w Krakowie pod sygn. III AUa 253/11) w okresie swojej służby dopuścił się indywidualnych czynów, naruszających podstawowe prawa i wolności człowieka wyłącznie na podstawie jego zeznań złożonych w charakterze strony, pomijając niektóre dowody zawarte w aktach osobowych i przyjmując, że nie realizował on służby na rzecz totalitarnego państwa w rozumieniu art. 13b ustawy zaopatrzeniowej.

W związku z powyższym Sąd Apelacyjny, w oparciu o fakty historyczne powszechnie znane (art. 228 k.p.c.), ustalił dodatkowo, że SB została powołana przede wszystkim dla ochrony systemu komunistycznego w kraju przez kontrolowanie i przenikanie do wszystkich struktur życia społecznego w Polsce i za granicą, brała udział w zwalczaniu opozycji, w represjach wobec uczestników demonstracji i strajków. Podlegała pod strukturę Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, tworząc na poziomie centralnym departamenty i biura MSW. Ich zadania w terenie realizowały odpowiednie wydziały ulokowane w Komendach Wojewódzkich MO. Od dnia 1 sierpnia 1983 r. Komendy przemianowano na Wojewódzkie Urzędy Spraw Wewnętrznych (WUSW). Na niższym szczeblu funkcjonowały referaty ds. SB. Pion II kontrwywiadowczy należał do najważniejszych w SB, zajmował się przeciwdziałaniem pracy wywiadowczej, prowadzonej przez przedstawicieli placówek dyplomatycznych z krajów kapitalistycznych, jak również przez zagraniczne ośrodki wywiadowcze. Nie mniejszą wagę przykładano do zwalczania „dywersji ideologicznej” w kraju i za granicą. W ramach kontrwywiadu ofensywnego

blisko współpracowano z Departamentem [...] MSW (wywiadem), często działania obu tych pionów się uzupełniały, np. w przedsięwzięciach operacyjnych przeciwko R. czy mających na celu wprowadzenie agentury do przedstawicielstw państw obcych i central ich ośrodków wywiadowczych. Do zadań pionu [...] WUSW należała również analiza zainteresowań, metod i form działania oraz struktur organizacyjnych obcych służb specjalnych. Wydziały [...] w komendach wojewódzkich MO (WUSW) zajmowały się głównie ochroną obiektów o znaczeniu strategicznym w województwach oraz kontrolą „przyjazdów w celach penetracyjno-wywiadowczych” dyplomatów z krajów kapitalistycznych. W 1980 r. w wydziale [...] WUSW w K. zatrudnionych było 37 funkcjonariuszy. W związku ze stanem wojennym funkcjonariusze MO brali udział w ochranianiu jednostek gospodarki narodowej, szlaków komunikacyjnych o znaczeniu strategicznym oraz obiektów państwowych, partyjnych i własnych. Milicja współorganizowała punkty blokadowe usytuowane na ulicach Warszawy, legitymowała ludzi. Ze względu na skalę wykonywanych wówczas zadań do codziennej służby kierowano także funkcjonariuszy wydziałów kryminalnych oraz przestępstw gospodarczych. Ponieważ kierownictwo MON „przejęło generalną zasadę nieużywania żołnierzy do zadań porządkowych, zwłaszcza w bezpośredniej konfrontacji ze społeczeństwem na ulicach czy załogami strajkujących zakładów przemysłowych” pacyfikacją oporu zajmowały się oddziały MO, ZOMO oraz funkcjonariusze SB. Do wprowadzenia stanu wojennego zaangażowano również zarówno kadrę, jak i słuchaczy ASW, i to nie tylko na terenie Warszawy i województwa stołecznego, ale również w komendach wojewódzkich.

Ubezpieczony A. L. pełnił służbę w Wydziale [...] WUSW w K. w okresie od dnia 16 września 1980 r. do dnia 31 lipca 1990 r. w stopniu oficerskim i na stanowisku inspektora. Do jego obowiązków służbowych należała kontrwywiadowcza ochrona województwa [...] przed działalnością zachodnioniemieckich służb specjalnych. Posiadał w kontakcie od kilku do kilkunastu tajnych współpracowników, których pozyskiwał osobiście.

W ocenie Sądu Apelacyjnego ubezpieczony, mimo iż spoczywał na nim ciężar dowodu, nie zdołał wykazać, że pełniona przez niego służba w spornym okresie (przez okres 10 lat jako oficer SB) nie była służbą na rzecz totalitarnego państwa w rozumieniu art. 13b ustawy zaopatrzeniowej. Nie sposób przyjąć, tak jak uczynił to

Sąd Okręgowy, głównie w oparciu o zeznania ubezpieczonego, że jego aktywność w ramach SB miała wyjątkowy charakter i służyła ochronie państwa lub obywateli. Okoliczność pozytywnej weryfikacji ubezpieczonego, stwierdzająca, że odpowiadał on - po rozwiązaniu SB - wymogom przewidzianym dla funkcjonariusza określonym w ustawie i posiadał kwalifikacje moralne do pełnienia służby w Policji ma bowiem dla tej sprawy drugorzędne znaczenie. Ustawa zaopatrzeniowa wprowadziła inne kryteria dla oceny charakteru służby byłych funkcjonariuszy SB niż te, którymi kierowały się komisje powołane uchwałą nr 69 Rady Ministrów z dnia 21 maja 1990 r. w sprawie trybu i warunków przyjmowania byłych funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa do służby w Urzędzie Ochrony Państwa i w innych jednostkach organizacyjnych podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych oraz zatrudniania ich w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych (M.P. Nr 20, poz. 159, dalej jako uchwała Rady Ministrów nr 69). Zastosowanie przepisów ustawy zaopatrzeniowej nie było w żaden sposób uzależnione od opinii weryfikacyjnych wydanych na podstawie tej uchwały. Opinie te wydawane były wyłącznie dla rekrutowania byłych funkcjonariuszy do służb demokratycznego państwa prawa i miały w związku z tym charakter jednorazowy i resortowy, nie można im więc nadać wagi uniwersalnego świadectwa moralności.

W konsekwencji Sąd Apelacyjny uznał służbę ubezpieczonego w okresie od dnia 16 września 1980 r. do dnia 31 lipca 1990 r. w WUSW za służbę na rzecz totalitarnego państwa w rozumieniu art. 13b ustawy zaopatrzeniowej.

Sąd Apelacyjny jednocześnie powołał się na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2020 r., III UZP 1/20, według której nie ma przeszkód do zaaprobowania kolejnego modułu redukującego świadczenia funkcjonariuszy pełniących służbę w organach bezpieczeństwa państwa w okresie PRL wprowadzonego kolejną nowelizacją z 2016 r. (wcześniej była nowelizacja z 2009 r.), pod warunkiem, że nie prowadzi on do naruszenia zasady *ne bis in idem* (zakazu ponownego sądzenia lub karania w sprawach karnych dotyczących tej samej osoby i tego samego czynu zagrożonego karą), którą należy stosować nie tylko w prawie karnym, ale również w przypadku norm, które przewidują inne formy represji. Chodzi tu o dwukrotną ocenę tego samego okresu pracy, który raz obligował do obniżenia emerytury przez przyjęcie wskaźnika 0,7% za każdy rok służby, a obecnie wskaźnika 0,0%. W powołanej uchwale uznano, że tego rodzaju wtórna ingerencja nie niesie ze

sobą żadnych nowych argumentów, bo za taki nie można uznać, że poprzednia regulacja nie była pełna. Przybiera charakter represyjny i realizuje te same cele co poprzednio (odebranie ponowne praw niesłusznie nabytych przez zmniejszenie wskaźnika postawy wymiaru do zera), przez ten sam środek prawny, a to może prowadzić do wniosku o naruszeniu zasady *ne bis in idem*. Tego typu praktyka może stanowić o kolizji z konstytucyjnym wzorcem (standardem) postępowania. Przyjmując ten pogląd Sąd Apelacyjny uznał, że niedopuszczalnym było ponowne obniżenie emerytury policyjnej ubezpieczonego i z tego względu oddalił apelację organu emerytalnego w zakresie, w jakim dotyczyła decyzji emerytalnej.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego inaczej sytuacja przedstawiała się w przypadku decyzji organu emerytalnego o obniżeniu renty policyjnej, ponieważ świadczenie rentowe ubezpieczonego nie zostało dotychczas obniżone w ramach rozliczeń demokratycznego państwa z funkcjonariuszami dotychczasowego reżimu. Stąd zmiana oceny charakteru służby ubezpieczonego w spornym okresie spowodowała, że decyzję ponownie ustalającą wysokość renty policyjnej należało uznać za prawidłową. Z tego względu zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego został zmieniony w zakresie dotyczącym tej decyzji, a odwołanie zostało oddalone jako bezzasadne.

Wyrok Sądu Apelacyjnego został zaskarżony skargą kasacyjną zarówno przez ubezpieczonego, jak i przez organ emerytalny.

Organ emerytalny zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego w punkcie 2 oddalającym jego apelację, tj. w zakresie w jakim Sąd Okręgowy przyznał ubezpieczonemu prawo do emerytury policyjnej, poczynając od dnia 1 października 2017 r. w kwotach ustalonych z pominięciem art. 15c ustawy zaopatrzeniowej, wnosząc o uchylenie zaskarżonego wyroku w tym zakresie i orzeczenie co do istoty sprawy przez zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania od decyzji dotyczącej emerytury policyjnej w całości, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego orzeczenia w jego punkcie 2 i przekazanie sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu wraz z rozstrzygnięciem o kosztach postępowania kasacyjnego.

W skardze kasacyjnej organ emerytalny zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego, a mianowicie: 1) art. 15c ust. 1-3 i art. 13b ustawy zaopatrzeniowej, przez ich niezastosowanie i uznanie, że przepisów tych nie należy stosować wobec

ubezpieczonego, chociaż Sąd Apelacyjny uznał, iż pełnił on służbę na rzecz państwa totalitarnego w rozumieniu art. 13b tej ustawy; 2) art. 15c ust. 1-3 i art. 13b ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej, przez ich błędną wykładnię i uznanie, że przepisów tych nie należy stosować w sytuacji, gdy wobec ubezpieczonego zastosowanie miały przepisy nowelizacji z 2009 r., podczas gdy podstawy przesłanki niestosowania art. 15c ust. 1-3 zostały wskazane w art. 15c ust. 5 oraz art. 8a ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej; 3) art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, przez jego błędną wykładnię i uznanie, że przepisy ustawy zaopatrzeniowej w omawianym zakresie prowadzą do naruszenia konstytucyjnej zasady *ne bis in idem*, podczas gdy transferowanie instytucji prawa karnego na grunt ubezpieczeń społecznych jest niezasadne; 4) art. 178 ust. 1 w związku z art. 188 Konstytucji RP, przez ich błędną wykładnię i odmowę uznania mocy obowiązującej ustawie zaopatrzeniowej w zakresie regulacji jej art. 15c ust. 1-3 w związku z art. 13b.

W ocenie organu emerytalnego skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona z uwagi na naruszenie prawa materialnego.

Ubezpieczony zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego w jego punkcie 1, którym zmieniono wyrok Sądu Okręgowego i oddalono odwołanie od decyzji organu emerytalnego o ponownym ustaleniu wysokości policyjnej renty inwalidzkiej, a także w jego punkcie 3 co do kosztów postępowania, domagając się uchylenia wyroku w zaskarżonej części, zniesienia w tym zakresie postępowania i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Krakowie względnie Sądowi Apelacyjnemu w Łodzi, jako sądowi równorzędnemu, przy uwzględnieniu kosztów postępowania kasacyjnego; ewentualnie uchylenia zaskarżonego wyroku w jego punktach 1 i 3, przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Krakowie względnie Sądowi Apelacyjnemu w Łodzi, jako sądowi równorzędnemu, przy uwzględnieniu kosztów postępowania kasacyjnego; ewentualnie uchylenia i zmiany zaskarżonego wyroku w jego punktach 1 i 3 i orzeczenia co do istoty sprawy przez oddalenie apelacji w zakresie dotyczącym pkt II wyroku Sądu Okręgowego, tj. w części, w której Sąd Okręgowy zmienił decyzję organu emerytalnego w ten sposób, że przyznał ubezpieczonemu prawo do policyjnej renty inwalidzkiej poczynając od dnia 1 października 2017 r. w kwotach

ustalonych z pominięciem art. 22a ustawy zaopatrzeniowej oraz zasądzenia kosztów postępowania kasacyjnego, a także rozpoznania sprawy na rozprawie.

W skardze kasacyjnej ubezpieczony zarzucił naruszenie przepisów postępowania, mających istotny wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, to jest:

1) art. 379 pkt 4 k.p.c. w związku z art. 15 zzs¹ ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczegółowych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 2095 ze zm., dalej jako ustawa covidowa) w brzmieniu ustalonym w art. 4 ustawy z dnia 28 maja 2021 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2021 r., poz. 1090, dalej jako nowelizacja z dnia 28 maja 2021 r.), art. 47b § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r - Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2020 r., poz. 2072, dalej jako u.s.p.), art. 367 § 3 k.p.c., art. 2 i art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, a także art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, dalej jako Konwencja o ochronie praw człowieka), art. 14 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych otwartego do podpisu w Nowym Jorku 19 grudnia 1966 r. (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167, dalej jako MPPOP) i art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej (Dz.Urz.UE z 2016 C 202, s.1, dalej jako KPP), przez sprzeczne z tymi przepisami ukształtowanie sędziowskiego składu orzekającego w postępowaniu apelacyjnym w składzie jednoosobowym zamiast w składzie trzyosobowym, podczas gdy sprawę cywilną może prowadzić jeden sędzia tylko i wyłącznie, jeśli wszczęto ją po dniu 3 lipca 2021 r., kiedy weszła w życie wskazana wyżej nowelizacja, zaś niniejsza sprawa zawisła przed Sądem Apelacyjnym przed tą datą;

2) art. 379 pkt 4 k.p.c. w związku z art. 77 § 1 pkt 1 i § 4 u.s.p., art. 45 ust. 1 w związku z art. 2, art. 45 ust. 1 w związku z art. 10 ust. 2, art. 45 ust. 1 w związku z art. 144 ust. 3 pkt 17 Konstytucji RP, art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka, art. 14 ust. 1 MPPOP i art. 47 KPP, art. 2 i art. 19 ust. 1 akapit drugi Traktatu o Unii Europejskiej (Dz.U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/30 ze zm., dalej jako TUE), przez sprzeczne z przepisami ukształtowanie sędziowskiego składu orzekającego, polegające na tym, że w wydaniu zaskarżonego wyroku brała udział

osoba nieuprawniona bądź też sąd był nienależycie obsadzony, a to ze względu na udział w nim SSR A. K., delegowanej przez Ministra Sprawiedliwości na podstawie art. 77 § 1 pkt 1 u.s.p. do orzekania w Sądzie Apelacyjnym, co skutkowało pozbawieniem ubezpieczonego prawa do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy w postępowaniu apelacyjnym przez niezależny, niezawisły i bezstronny sąd, a to ze względu na fakt, iż: a) art. 77 § 1 pkt 1 i § 4 u.s.p. jest sprzeczny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 2, art. 45 ust. 1 w związku z art. 10 ust. 2, art. 45 ust. 1 w związku z art. 144 ust. 3 pkt 17 Konstytucji RP, art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka, art. 14 ust. 1 MPPOP i art. 47KPP, art. 2 i art. 19 ust. 1 TUE w zakresie w jakim uprawnia Ministra Sprawiedliwości, pełniącego jednocześnie funkcję Prokuratora Generalnego, do dokonywania z jednej strony delegacji sędziów z sądów niższej instancji do sądów wyższej instancji, przy braku określenia kryteriów doboru sędziów do tej delegacji, jak również przewiduje możliwość odwołania przez Ministra Sprawiedliwości w każdym czasie sędziów z delegacji na podstawie decyzji, która nie zawiera uzasadnienia, niezależnie od tego, czy delegacja jest na czas określony czy nieokreślony, zgodnie z art. 77 § 4 tej ustawy; b) w realiach niniejszej sprawy delegacja do Sądu Apelacyjnego dotyczyła sędziego Sądu Rejonowego, który mimo wieloletniego orzekania w tym Sądzie i udziału w konkursach na stanowisko sędziego sądów wyższych instancji, nie uzyskał dotychczas nominacji na stanowisko w sądzie wyższej instancji, uzyskał zaś na podstawie dyskrecjonalnej decyzji Ministra Sprawiedliwości delegację do sądu wyższej instancji i to o dwa szczeble w strukturze organizacyjnej, co wzbudza uzasadnioną wątpliwość co do możliwości uznania tej osoby za bezstronnego i niezawisłego sędziego, zwłaszcza, że sprawa dotyczy odwołania od decyzji wydanej przez organ emerytalny w następstwie uchwalenia nowelizacji z 2016 r., zaś przeciwnikiem procesowym ubezpieczonego jest organ emerytalny;

3) art. 228 § 1 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. oraz art. 2, art. 10 ust. 1 i 2, art. 42 ust. 3 i art. 45 Konstytucji RP, art. 6 ust. 1 i 2 Konwencji o ochronie praw człowieka, art. 14 ust. 1 i 2 MPPOP, art. 47 i art. 48 ust. 2 KPP, przez niewzięcie pod uwagę przez Sąd Apelacyjny, że kontrwywiad stanowi służbę działającą na rzecz ochrony każdego państwa bez względu na sposób ukształtowania ustroju tego państwa, podobnie jak policja kryminalna czy ochrona granic, zaś bycie

słuchaczem/studentem/kursantem na ASW świadczy co najwyżej o chęci zdobywania wiedzy i rozwoju osobistego na uczelni funkcjonującej w realiach totalitarnego państwa (podobnie jak na innych ówczesnie funkcjonujących uczelniach milicyjnych lub wojskowych) i bez przeprowadzenia stosownych dowodów co do charakteru realizowanych czynności nie przesądza o działalności ukierunkowanej na zwalczanie opozycji demokratycznej czy łamaniu prawa do wolności słowa i zgromadzeń, własności i bezpieczeństwa obywateli praw człowieka i obywatela na rzecz komunistycznego ustroju totalitarnego, jak również o pacyfikacji oporu społecznego w czasie stanu wojennego, na ulicach i w strajkujących zakładach przemysłowych, tj. zastosowaniu przez Sąd drugiej instancji represji wobec ubezpieczonego bez wykazania jego odpowiedzialności za działalność na rzecz totalitarnego państwa;

4) art. 231 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. oraz art. 2 i art. 42 ust. 3 oraz art. 45 Konstytucji RP, art. 6 ust. 1 i 2 Konwencji o ochronie praw człowieka, art. 14 ust. 1 i 2 MPPOP, art. 47 i art. 48 ust. 2 KPP, przez uznanie za ustalone faktów mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, skoro wniosek taki można wyprowadzić - zdaniem Sądu Apelacyjnego - z innych ustalonych faktów (domniemanie faktyczne), tj. *in concreto* przez przyjęcie, że skoro ubezpieczony przez prawie 10 lat służył w Wydziale [...] WUSW i wykonywał powierzone mu zadania kontrwywiadowczej ochrony województwa [...] przed działalnością zachodnioniemieckich służb specjalnych, to dopuszczał się czynów przestępczych polegających na zwalczaniu opozycji demokratycznej, związków zawodowych, stowarzyszeń, kościołów i związków wyznaniowych, łamaniu prawa do wolności słowa i zgromadzeń, gwałceniu prawa do życia, wolności, własności i bezpieczeństwa obywateli, naruszaniu prawa człowieka i obywatela, pełniąc służbę na rzecz totalitarnego państwa;

5) art. 234 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. oraz art. 2 i art. 42 ust.3 Konstytucji RP, art. 6 ust. 2 Konwencji o ochronie praw człowieka, art. 14 ust. 1 i 2 MPPOP, art. 48 ust. 2 KPP, przez uznanie przez Sąd Apelacyjny, że był on związany ustawowym domniemaniem służby ubezpieczonego na rzecz totalitarnego państwa, podczas gdy ubezpieczony korzysta z domniemania niewinności, jak również

przeszedł pozytywnie procedurę weryfikacji funkcjonariuszy na początku lat dziewięćdziesiątych;

6) art. 232 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. oraz art. 2 i art. 42 ust. 3 Konstytucji RP, art. 6 ust. 2 Konwencji o ochronie praw człowieka, art. 14 ust. 1 i 2 MPPOP, art. 48 ust. 2 KPP, polegające na przyjęciu przez Sąd Apelacyjny, że ubezpieczony, służąc przez prawie 10 lat w Wydziale II WUSW nie przedstawił dowodów, z których wynikałoby, iż mimo wieloletniej służby w ramach SB, nie pełnił zadań tej służby i nie chronił systemu komunistycznego wewnątrz kraju przez kontrolowanie i przenikanie do wszystkich struktur życia społecznego w Polsce i za granicą, podczas gdy dowodami takimi były m.in. dokumenty zgromadzone w aktach osobowych ubezpieczonego, w aktach organu emerytalnego, w tym opinie służbowe i opinia weryfikacyjna wydana wobec ubezpieczonego na podstawie uchwały Rady Ministrów nr 69 oraz dowód z przesłuchania ubezpieczonego w charakterze strony;

7) art. 232 zdanie 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. oraz art. 2 i art. 42 ust. 3 Konstytucji RP, art. 6 ust. 2 Konwencji o ochronie praw człowieka, art. 14 ust. 1 i 2 MPPOP, art. 48 ust. 2 KPP, przez brak prawidłowego zrekonstruowania przez Sąd Apelacyjny przebiegu służby ubezpieczonego w Wydziale II WUSW w okresie od dnia 16 września 1980 r. do dnia 31 lipca 1990 r., mimo kwestionowania przez ubezpieczonego osnowy informacji IPN z dnia 20 marca 2017 r. i przedstawieniu przezeń kontryktów w postaci podejmowania w tym okresie aktywności ograniczającej się do służby w zakresie ochrony państwa oraz ochrony jego obywateli i wynikającej stąd pozytywnej weryfikacji na początku lat dziewięćdziesiątych do służby w Policji oraz UOP;

8) art. 382 w związku z art. 227 k.p.c. i art. 232 zdanie 2 k.p.c., przez wydanie orzeczenia reformatoryjnego z pominięciem części materiału dowodowego stanowiącego podstawę rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego, tj. dowodu z dokumentów zgromadzonych w aktach osobowych ubezpieczonego i aktach organu emerytalnego na fakty tam stwierdzone, bowiem na dzień wyrokowania Sąd Apelacyjny nie dysponował co najmniej aktami organu emerytalnego, gdyż akta te zostały wysłane do Sądu dopiero w dniu 7 marca 2022 r., zaś obowiązujący w tym czasie stan epidemii i zarządzenie kwarantanny przesyłek dostarczanych do Sądu

Apelacyjnego skutkowały tym, iż wszelka korespondencja winna być składana najpóźniej na 3 dni przed posiedzeniem, a nie w trakcie posiedzenia sądowego;

9) art. 382 w związku z art. 233 § 1 i art. 316 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. oraz art. 2 i 42 ust. 3 oraz art. 45 Konstytucji RP, art. 6 ust. 1 i 2 Konwencji o ochronie praw człowieka, art. 14 ust. 1 i 2 MPPOP, art. 47 i art. 48 ust. 2 KPP, przez wydanie orzeczenia reformatoryjnego z pominięciem części materiału dowodowego stanowiącego podstawę rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego i oddalenie odwołania od decyzji organu emerytalnego ponownie ustalającej wysokość renty policyjnej, tj. nie orzeczenie przez Sąd Apelacyjny na podstawie dowodów z dokumentów zgromadzonych w aktach osobowych i aktach emerytalnych ubezpieczonego, w tym opinii służbowych i opinii weryfikacyjnej wydanej wobec ubezpieczonego na podstawie uchwały Rady Ministrów nr 69, a także dowodu z przesłuchania ubezpieczonego w charakterze strony, dotyczących przebiegu jego służby w spornym okresie i ograniczeniu się przez Sąd w tym względzie do przyjęcia za podstawę wyrokowania ogólnych okoliczności dotyczących działalności i zadań SB;

10) art. 327¹ § 1 pkt 1 w związku z art. 391 § 1 k.p.c., przez brak wskazania w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, z jakich przyczyn Sąd Apelacyjny nie dał wiary dowodom przeprowadzonym przez Sąd Okręgowy, tj. dowodom z akt osobowych, z akt zgromadzonych w postępowaniach przed organem emerytalnym, w tym z opinii służbowych i opinii weryfikacyjnej wydanej na podstawie uchwały Rady Ministrów nr 69, a także dowodowi z przesłuchania ubezpieczonego w charakterze strony;

W skardze zarzucono także naruszenie przepisów prawa materialnego, a to:

1) art. 6 k.c. w związku z art. 2 Konstytucji RP, art. 13b ust. 1 pkt 5b tiret 2, art. 13b ust. 1 pkt 5e tiret 5, art. 13b ust. 2 pkt 1h w związku z art. 13c ustawy zaopatrzeniowej, przez przyjęcie, że organ emerytalny nie miał obowiązku prowadzenia dowodu celem wykazania, że ubezpieczony służąc w spornym okresie w Wydziale [...] WUSW dopuszczał się czynów przestępczych stanowiących działania typowe dla policji politycznej państwa reżimowego, pełniąc służbę na rzecz totalitarnego państwa, w rozumieniu wskazanym w preambule ustawy lustracyjnej, i przerzuceniu przez Sąd Apelacyjny na ubezpieczonego ciężaru dowodowego w zakresie wykazania braku służby na rzecz totalitarnego państwa w rozumieniu ustawy zaopatrzeniowej;

2) art. 13b ust. 1 pkt 5b tiret 2, art. 13b ust. 1 pkt 5e tiret 5, art. 13b ust. 2 pkt 1h w związku z art. 13c ustawy zaopatrzeniowej, przez ich błędną wykładnię i przyjęcie, że pojęcie „służby na rzecz totalitarnego państwa” odwołuje się wyłącznie do ram czasowych i miejsc pełnienia tej służby, zaś kryterium przesądzającym o kwalifikacji tej służby jest samo pełnienie służby w określonej jednostce i w określonym czasie (kryterium formalnej przynależności do służb), bez konieczności dokonywania indywidualnej oceny przebiegu służby danego funkcjonariusza, przeprowadzanej na podstawie wszystkich okoliczności sprawy, w tym także na podstawie indywidualnych czynów i ich weryfikacji pod kątem naruszenia podstawowych praw i wolności człowieka służących reżimowi komunistycznemu, tj. bez badania charakteru tej służby, w tym czy była to służba polegająca na bezpośrednim zaangażowaniu w realizację zadań i funkcji państwa totalitarnego, czy nie miała takiego charakteru, tj. była działalnością ograniczającą się do zwykłych, standardowych działań oraz czynności, podejmowanych i wykonywanych w każdej służbie publicznej, tj. w służbie na rzecz państwa jako takiego;

3) art. 13b ust. 1 pkt 5b tiret 2, art. 13b ust. 1 pkt 5e tiret 5, art. 13b ust. 2 pkt 1h w związku z art. 13c oraz art. 22a ustawy zaopatrzeniowej, przez ich niewłaściwe zastosowanie do pełnionej w SB służby ubezpieczonego;

4) art. 22 ust. 1 i 2 w związku z art. 18 ust. 1 oraz art. 15 ustawy zaopatrzeniowej w związku z art. 2, art. 4 ust. 3, art. 6 ust. 1-3 TUE, art. 20 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz.U. z 2004 r., Nr 90, poz. 864/2 ze zm., dalej jako TFUE), art. 17 ust. 1 KPP, art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 20 marca 1952 r. (Dz.U. 1995 r. Nr 35, poz. 175/1, dalej jako Protokół nr 1), art. 2 ust. 2 i 9 Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych otwartego do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r., dalej jako MPPGSK), przez ich niezastosowanie do ubezpieczonego i tym samym nie ustalenie wysokości policyjnej renty inwalidzkiej z pominięciem art. 22a ustawy zaopatrzeniowej, tj. wedle zasad określonych w art. 22 ust. 1 i 2 w związku z art. 18 ust. 1 oraz art. 15 tej ustawy;

5) art. 22a ust. 1 i 2 ustawy zaopatrzeniowej w związku z art. 2, art. 4 ust. 3, art. 6 ust. 1-3 TUE, art. 17 ust. 1 KPP, art. 1 Protokołu nr 1, art. 2, art. 9 MPPGSK, art. 31 ust. 3, art. 32, art. 64 ust. 1-3 oraz art. 67 ust. 1 Konstytucji RP, przez jego

zastosowanie i przyjęcie, że policyjna renta inwalidzka ubezpieczonego ma być ustalona w oparciu o zasady z art. 22a ustawy zaopatrzeniowej, tj. jak w przypadku funkcjonariusza pełniącego służbę na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w preambule ustawy lustracyjnej, zatem z wyłączeniem zasad ogólnych określonych w art. 22 ust. 1 i 2 w związku z art. 18 ust. 1 oraz art. 15 ustawy zaopatrzeniowej, co w oczywisty sposób godzi w zasadę równości i proporcjonalności oraz w przysługujące ubezpieczonemu prawo własności i prawo do zabezpieczenia społecznego, tj. do ukształtowania wysokości policyjnej renty inwalidzkiej na zasadach obowiązujących do dnia 30 września 2017 r., powiększonej o prawem przewidziane waloryzacje i wzrosty następujące po tej dacie.

W piśmie procesowym z dnia 28 lipca 2022 r. ubezpieczony przedstawił nowe uzasadnienie podstawy kasacyjnej wskazanej „w pkt II ppkt 1 lit. a i pkt III ppkt 1 lit. b skargi kasacyjnej” co do naruszenia przepisów postępowania, skutkującego nieważnością postępowania przed Sądem drugiej instancji, a mianowicie: 1) art. 379 pkt 4 k.p.c. w związku z art. 77 § 1 pkt 1 i § 4 u.s.p., art. 45 ust. 1 w związku z art. 2, art. 45 ust. 1 w związku z art. 10 ust. 2, art. 45 ust. 1 w związku z art. 144 ust. 3 pkt 17 Konstytucji RP, art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka, art. 14 ust. 1 MPPOP i art. 47 KPP art. 2 i art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, przez sprzeczne z przepisami prawa ukształtowanie sędziowskiego składu orzekającego, polegające na tym, iż w wydaniu zaskarżonego wyroku brała udział osoba nieuprawniona bądź też sąd był nienależycie obsadzony ze względu na udział w nim SSR A. K., delegowanej przez Ministra Sprawiedliwości na podstawie art. 77 § 1 pkt 1 u.s.p. do orzekania w Sądzie Apelacyjnym w Krakowie, co skutkowało pozbawieniem ubezpieczonego prawa do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy w postępowaniu apelacyjnym przez niezależny, niezawisły i bezstronny sąd, a to ze względu że: a) art. 77 § 1 pkt 1 i § 4 u.s.p. jest sprzeczny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 2, art. 45 ust. 1 w związku z art. 10 ust. 2, art. 45 ust. 1 w związku z art. 144 ust. 3 pkt 17 Konstytucji RP, art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka, art. 14 ust. 1 MPPOP i art. 47 KPP, art. 2 i art. 19 ust. 1 TUE w zakresie, w jakim uprawnia Ministra Sprawiedliwości, pełniącego jednocześnie funkcję Prokuratora Generalnego, do dokonywania z jednej strony delegacji sędziów z sądów niższej instancji do sądów wyższej instancji, na czas określony albo na czas nieokreślony, przy braku określenia

kryteriów doboru sędziów do tej delegacji, jak również przewiduje możliwość odwołania przez Ministra Sprawiedliwości, w każdym czasie, sędziów z delegacji, na podstawie decyzji, która nie zawiera uzasadnienia, niezależnie od tego, czy nastąpiło ono na czas określony czy nieokreślony, zgodnie z art. 77 § 4 tej ustawy; b) w realiach niniejszej sprawy delegacja do Sądu Apelacyjnego dotyczyła sędzi A. K., która mimo wieloletniego orzekania w Sądzie Rejonowym i udziału w konkursach na stanowisko sędziego sądów wyższych instancji, na dzień wyrokowania nie uzyskała nominacji na stanowisko w sądzie wyższej instancji, uzyskała zaś na podstawie dyskrecjonalnej decyzji Ministra Sprawiedliwości delegację do sądu wyższej instancji i to o dwa szczeble w strukturze organizacyjnej, co wzbudza uzasadnioną wątpliwość co do możliwości uznania tej osoby za bezstronnego i niezawisłego sędziego.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organu emerytalnego ubezpieczony wniósł o oddalenie skargi i o zasądzenie od organu emerytalnego na jego rzecz zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego oraz o rozpoznanie sprawy z wyłączeniem sędziów delegowanych oraz sędziów, w których procesie nominacyjnym uczestniczyła Krajowa Rada Sądownictwa w składzie ukształtowanym ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r., poz. 3).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Obie skargi kasacyjne zasługiwały na uwzględnienie, mimo iż nie wszystkie zawarte w nich zarzuty były zasadne.

W pierwszej kolejności z uwagi na podniesione przez ubezpieczonego zarzuty naruszenia przepisów postępowania, mające istotny wpływ na wynik sprawy, należy odnieść się do oceny zasadności zarzutów jego skargi kasacyjnej. W tej płaszczyźnie najdalej idącym zarzutem jest nieważność postępowania, którą ubezpieczony wiąże ze sprzecznym z przepisami prawa ukształtowaniem sędziowskiego składu orzekającego, ponieważ niniejsza sprawa została rozpoznana w składzie jednoosobowym zamiast trzyosobowym, czyli z naruszeniem art. 379 pkt 4 k.p.c. w związku z art. 15 zzs¹ ust. 1 pkt 4 ustawy covidowej, art. 47b § 1 u.s.p. art. 367 § 3 k.p.c., art. 2 i art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, a także art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie

praw człowieka, art. 14 ust. 1 MPPOP i art. 47 KPP. Według ubezpieczonego sprawę mógłby rozpoznawać sąd w składzie jednoosobowym tylko wówczas, gdyby została wszczęta po dniu 3 lipca 2021 r., a rozpoznawana sprawa zawisła w Sądzie Apelacyjnym jeszcze przed tą datą. Tymczasem art. 4 ust. 1 pkt 4 nowelizacji z dnia 28 maja 2021 r. stanowi, że w pierwszej i drugiej instancji sąd rozpoznaje sprawy w składzie jednego sędziego; prezes sądu może zarządzić rozpoznanie sprawy w składzie trzech sędziów, jeżeli uzna to za wskazane ze względu na szczególną zawłość lub precedensowy charakter sprawy. Na podstawie art. 6 tej nowelizacji przepisy ustawy zmienianej w art. 4 stosuje się również do postępowań rozpoznawanych według przepisów ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy oraz zgromadzeń ogólnych sądów lub trybunałów zwołanych i niezamkniętych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy (ust.1). Sprawy, które przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy sąd rozpoznawał w składzie innym niż jednego sędziego, w dalszym ciągu prowadzone są przez tego sędziego, któremu sprawa została przydzielona jako referentowi, do zakończenia sprawy w danej instancji (ust. 2). Nowelizacja z dnia 28 maja 2021 r. obejmowała więc w zakresie zmiany składu z trzyosobowego na jednoosobowy także sprawy zawisłe przed datą nowelizacji, do których rozpoznania właściwy był skład trzyosobowy (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 kwietnia 2022 r., III CZP 77/22, LEX nr 3361825). Dla oceny zasadności powyższego zarzutu istotna jest jednak uchwała Sądu Najwyższego w składzie powiększonym z dnia 26 kwietnia 2023 r., III PZP 6/22 (OSNP 2023 nr 10, poz. 34 z glosą G. Kamińskiego OSP 2024 nr 2, poz. 13), w której przyjęto, że rozpoznanie sprawy cywilnej przez sąd drugiej instancji w składzie jednego sędziego ukształtowanym na podstawie art. 15zzs¹ ust. 1 pkt 4 ustawy covidowej ogranicza prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP), ponieważ nie jest konieczne dla ochrony zdrowia publicznego (art. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP) i prowadzi do nieważności postępowania (art. 379 pkt 4 k.p.c.). Sąd Najwyższy postanowił nadać tej uchwale moc zasady prawnej i ustalił, że przyjęta w niej wykładnia prawa obowiązuje od dnia jej podjęcia. Uznanie wszystkich orzeczeń wydanych do dnia 26 kwietnia 2023 r. w składzie, o którym mowa w art. 15zzs¹ ust. 1 pkt 4 ustawy covidowej za dotknięte nieważnością z uwagi

na naruszenie prawa strony do sądu wskutek wydania orzeczenia przez sąd orzekający w składzie jednoosobowym, zostało ocenione przez Sąd Najwyższy za niepożądane ze społecznego punktu widzenia. Zmuszałoby bowiem wielu obywateli do ponoszenia kosztów i trudów ponownego rozpoznawania spraw lub powtarzania postępowań już zakończonych niezależnie od tego, czy z perspektywy prawa materialnego rozstrzygnięcie było rzeczywiście wadliwe. Możliwość wzruszania orzeczeń tylko z powodu dotychczasowego respektowania regulacji art. 15zzs¹ ust. 1 pkt 4 ustawy covidowej - bez uwzględnienia kontekstu konstytucyjnego - nadszarpnęłaby również wizerunek sądów. Z tych względów, w pełni akceptując argumentację zawartą chociażby w uchwale pełnego składu Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 2014 r., BSA I-4110-4/13 (OSNC 2014, Nr 5, poz. 49), w uchwale z dnia 26 kwietnia 2023 r. uznano, że ochrona dobra i interesów obywateli, jako najwyższa wartość konstytucyjna (art. 1 Konstytucji RP), a także powaga władzy sądowniczej i jej znaczenie w działalności państwa, nakazuje znieść wsteczne skutki wykładni, która legła u podłoża uchwały. To oznacza, że rozpoznanie sprawy przez Sąd Apelacyjny w dniu 7 marca 2022 r. w składzie jednoosobowym nie skutkowało nieważnością postępowania, o której mowa w art. 379 pkt 4 k.p.c.

Druga przesłanka powołana przez ubezpieczonego na uzasadnienie zarzutu nieważności postępowania, o której mowa w art. 379 pkt 4 k.p.c., wskazuje na nienależytą obsadę sądu, ponieważ w wydaniu wyroku brała udział SSR A. K. delegowana do orzekania w Sądzie Apelacyjnym na podstawie art. 77 § 1 u.s.p. przez Ministra Sprawiedliwości, pełniącego jednocześnie funkcję Prokuratora Generalnego. W uzasadnieniu swojego stanowiska ubezpieczony odwołał się do wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 16 listopada 2021 r., C-748/19 do C-754/19 (LEX nr 3256709), zgodnie z którym art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE odczytywany w świetle art. 2 TUE oraz art. 6 ust. 1 i 2 dyrektywy 2016/343 w sprawie wzmocnienia niektórych aspektów domniemania niewinności i prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie przepisom krajowym, zgodnie z którymi minister sprawiedliwości państwa członkowskiego może, na podstawie kryteriów, które nie zostały podane do publicznej wiadomości, z jednej strony delegować sędziego do sądu karnego wyższej instancji na czas określony albo na czas nieokreślony, zaś z

drugiej strony w każdym czasie, na podstawie decyzji, która nie zawiera uzasadnienia, odwołać sędziego z tego delegowania, niezależnie od tego, czy nastąpiło ono na czas określony, czy na czas nieokreślony.

W wyroku tym Trybunał Sprawiedliwości UE między innymi stwierdził, że zasady dotyczące delegowania sędziów mogą wpływać na ich motywację, ponieważ w postępowaniu karnym sędzia delegowany może mieć wrażenie, iż jego działania są dokładnie obserwowane przez Ministra Sprawiedliwości, który w sprawach karnych ma władzę zarówno nad prokuratorem, jak i sędziami delegowanymi. Wnioski wynikające z wyroku w sprawie C-748/19 nie mogą jednak wprost zostać przełożone do oceny niezawisłości i bezstronności sędziów delegowanych, orzekających w sprawach cywilnych, ponieważ zostały wyrażone na skutek zbadania zgodności przepisów krajowych z art. 6 ust. 1 i 2 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/343 w sprawie wzmocnienia niektórych aspektów domniemania niewinności i prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym w sprawie objętej stosowaniem prawa unijnego. Co prawda, trafnie zauważa ubezpieczony, że w dniu 22 grudnia 2021 r. w sprawie I NSNc 435/21 Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego (C-43/22) wystąpiła do Trybunału Sprawiedliwości UE z pytaniem, czy sędziowie delegowani w warunkach art. 77 § 1 pkt 1 u.s.p. orzekający w sprawach cywilnych nie są objęci gwarancjami niezawisłości i bezstronności i jakie rodzi to konsekwencje, ale w świetle wyroku Trybunału z dnia 21 grudnia 2023 r., C - 718/21, raczej nie jest celowym oczekiwanie na merytoryczne jego rozstrzygnięcie. Natomiast wskazywane przez ubezpieczonego przyczyny, mające stanowić uzasadnienie twierdzenia, że doszło do nieważności postępowania (delegowanie SSR A. K. o dwa szczeble w strukturze organizacyjnej sądów oraz rozpoznawanie sprawy, w której przeciwnikiem jest organ emerytalny, wykonujący zadania z zakresu prowadzenia gospodarki finansowej i majątkowej), choć skłaniają, co do pierwszego zarzutu do refleksji, nie powodują, że zachodzą podstawy do przyjęcia, iż doszło do nienależytej obsady sądu (art. 379 pkt 4 k.p.c.) z uwagi na rozpoznanie sprawy przez sędziego delegowanego, a w uchwale pełnego składu Sądu Najwyższego z dnia 14 listopada 2007 r., BSA I-4110 – 5/2007 (OSNKW 2008 nr 3, poz. 23), wskazano, iż instytucja delegowania sędziego za jego zgodą do pełnienia obowiązków w innym sądzie nie nasuwa zastrzeżenia z punktu

widzenia konstytucyjnej zasady prawa obywatela do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP). Jak już wspomniano, istotne w sprawie jest to, że inne są zasady rozpoznawania spraw cywilnych niż spraw karnych, których dotyczył wyrok w sprawie C-748/19, na co w uzasadnieniu zwrócił uwagę Trybunał Sprawiedliwości UE.

W tym kontekście godzi się też nadmienić, że ustawą z dnia 9 czerwca 2022 r. o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym oraz zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022 r., poz. 12590) do art. 42a u.s.p. dodany został § 3-14, który dopuszcza badanie spełnienia przez sędziego wymogów niezawisłości i bezstronności z uwzględnieniem okoliczności towarzyszących jego powołaniu i jego postępowania po powołaniu, na wniosek uprawnionego, o którym mowa w § 6, jeżeli w okolicznościach danej sprawy może to doprowadzić do naruszenia standardu niezawisłości lub bezstronności, mającego wpływ na wynik sprawy z uwzględnieniem okoliczności dotyczących uprawnionego oraz charakteru sprawy. Ponadto na każdym etapie postępowania strona, która zarzuca sędziemu brak bezstronności, może złożyć wniosek o jego wyłączenie (art. 49 k.p.c.).

Odnosząc się z kolei do zarzutów naruszenia art. 228 § 1, art. 231, art. 234 i art. 232 k.p.c. to przepisy te dotyczą czynności dotyczących ustaleń stanu faktycznego oraz oceny dowodów. Tymczasem w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto, że przewidziane w art. 398³ § 3 k.p.c. wyłączenie zarzutów nie mogących stanowić podstawy kasacyjnej, dotyczy obok art. 233 § 1 k.p.c., także przepisów regulujących tak zwane bezdowodowe ustalanie faktów, czyli art. 228 § 1, art. 229, art. 230, a także art. 231 k.p.c. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 10 stycznia 2008 r., IV CSK 404/07, LEX nr 1408215; z dnia 3 grudnia 2010 r., I CSK 123/10, LEX nr 818557; z dnia 6 listopada 2013 r., IV CSK 119/13, LEX nr 1421819; z dnia 9 października 2014 r., I CSK 544/14, OSNC-ZD 2016 nr 1, poz. 4; z dnia 21 lipca 2016 r., I UK 311/15, LEX nr 2120889). Oznacza to, że spór o ocenę poszczególnych dowodów i ustalenie stanu faktycznego nie może być przenoszony do postępowania przed Sądem Najwyższym, który jest związany - zgodnie z art. 398¹³ § 2 k.p.c. - ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia. Z tego samego względu niedopuszczalne są zarzuty mające na celu polemikę z ustaleniami faktycznymi sądu drugiej instancji pod pozorem błędnej wykładni lub niewłaściwego zastosowania prawa materialnego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23

września 2020 r., II UK 353/19, LEX nr 3106118; z dnia 25 czerwca 2020 r., II CSK 695/18, LEX nr 3049035; z dnia 28 listopada 2018 r., I PK 175/18, LEX nr 3074868).

Z podnoszonych w ramach drugiej podstawy zarzutów na uwzględnienie zasługują natomiast zarzuty dotyczące naruszenia art. 382 oraz art. 327¹ § 1 pkt 1 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. Przepis art. 327¹ § 1 k.p.c. stanowi, iż uzasadnienie wyroku powinno zawierać wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, obejmującej ustalenie faktów, które sąd uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej (ust. 1), wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa (ust. 2). Odpowiednikiem tego przepisu odnośnie do konstrukcji uzasadnienia sądu drugiej instancji jest art. 387 § 2¹ k.p.c., zgodnie z którym w uzasadnieniu sądu drugiej instancji wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia może ograniczyć się do stwierdzenia, że sąd drugiej instancji przyjął za własne ustalenia sądu pierwszej instancji, chyba że sąd drugiej instancji zmienił lub uzupełnił te ustalenia; jeżeli sąd drugiej instancji przeprowadził postępowanie dowodowe lub odmiennie ocenił dowody przeprowadzone przed sądem pierwszej instancji, uzasadnienie powinno także zawierać ustalenie faktów, które sąd drugiej instancji uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej (pkt 1) oraz wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa powinno objąć ocenę poszczególnych zarzutów apelacyjnych, a poza tym może ograniczyć się do stwierdzenia, że sąd drugiej instancji przyjął za własne oceny sądu pierwszej instancji (pkt 2). Skrócona wersja uzasadnienia wyroku sądu drugiej instancji, o której stanowi art. 387 § 2¹ k.p.c., ma w założeniu ustawodawcy służyć temu, aby sąd odwoławczy skupił się na przedstawieniu argumentacji prawnej odpierającej zarzuty apelacji bez powielania ustaleń faktycznych i rozważań prawnych sądu pierwszej instancji, gdy ustalenia sądu pierwszej instancji przyjmuje za własne.

Stąd w sytuacji, gdy sąd drugiej instancji uzupełnia postępowanie dowodowe oraz kwestionuje ocenę dowodów i ustaleń faktycznych orzeczenia pierwszoinstancyjnego, musi temu dać wyraz w uzasadnieniu wyroku. Tymczasem Sąd Apelacyjny przyjmując - odmiennie niż uczynił to Sąd pierwszej instancji - że ubezpieczony pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa w okresie od dnia 16

września 1980 r. do dnia 31 lipca 1990 r. w WUSW, po pierwsze, stwierdził, iż Sąd Okręgowy w sposób nieuprawniony dokonał ustalenia czy *E. G.* (a nie *A. L.*) w okresie swojej służby dopuścił się indywidualnych czynów, naruszających podstawowe prawa i wolności człowieka tylko na podstawie zeznań w charakterze strony, ale nie przytoczył w uzasadnieniu ustaleń i dowodów zebranych w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji, a które odmiennie ocenił z uwagi na podnoszony w apelacji przez organ emerytalny zarzut naruszenia art. 233 k.p.c. Po drugie, jeżeli sąd drugiej instancji wydał wyrok reformatoryjny po dokonaniu własnych ustaleń na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym, zobowiązany jest wskazać w uzasadnieniu, na jakich dowodach je oparł, a także umotywić, jakim dowodom odmówił wiarygodności. Sąd Najwyższy wielokrotnie wskazywał, że dyspozycja art. 382 k.p.c. pozwala Sądowi Najwyższemu na zweryfikowanie, czy sąd drugiej instancji bezpodstawnie nie pominął istotnego dowodu uwzględnionego przez sąd pierwszej instancji, ale taka weryfikacja możliwa jest wówczas, gdy sporządzone uzasadnienie poddaje się kontroli w tym zakresie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 października 2022 r., I PSKP 82/21, LEX nr 3521311 czy z dnia 5 lipca 2018 r., I CSK 518/17, LEX nr 2518913 i orzeczenia tam powołane).

Powyższe uchybienia uniemożliwiają Sądowi Najwyższemu dokonanie oceny zasadności zarzutów naruszenia prawa materialnego zawartych w skardze kasacyjnej ubezpieczonego odnośnie do niewłaściwego zastosowania przez Sąd Apelacyjny art. 13b ust. 1 pkt 5b tiret 2, art. 13b ust. 1 pkt 5e tiret 5, art. 13b ust. 2 pkt 1h w związku z art. 13c ustawy zaopatrzeniowej oraz art. 22 ust. 1 i 2 w związku z art. 18 ust. 1 i art. 15 ustawy zaopatrzeniowej, ponieważ ocena prawidłowości zastosowania przepisów prawa materialnego jest możliwa tylko wówczas, gdy pozwalają na nią ustalenia faktyczne Sądu drugiej instancji, stanowiące podstawę wydania zaskarżonego wyroku (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 11 marca 2003 r., V CKN 1825/00, LEX nr 784216; z dnia 10 marca 2011 r., II PK 241/10, LEX nr 817524; z dnia 5 września 2012 r., IV CSK 76/12, LEX nr 1229815; z dnia 27 czerwca 2013 r., III CSK 270/12, LEX nr 1360254).

Tylko dla porządku godzi się nadmienić, że Sąd Najwyższy wielokrotnie w swoim orzecznictwie odnosił się do wykładni art. 13b ustawy zaopatrzeniowej oraz

zastosowania tego przepisu w konkretnych stanach faktycznych. W uchwale składu siedmiu sędziów dnia 16 września 2020 r., III UZP 1/20, Sąd Najwyższy stwierdził, że kryterium „służby na rzecz totalitarnego państwa” określone w art. 13b ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej powinno być oceniane na podstawie wszystkich okoliczności sprawy, w tym także na podstawie indywidualnych czynów i ich weryfikacji pod kątem naruszenia podstawowych praw i wolności człowieka. W wyroku Sądu Najwyższego 18 kwietnia 2023 r., I USKP 40/22 (OSNP 2023 nr 11, poz. 126), w ślad za uchwałą III UZP 1/20, uznano, że stwierdzenie pełnienia służby na rzecz totalitarnego państwa w okresie od dnia 22 lipca 1944 r. do dnia 31 lipca 1990 r. nie może być dokonane wyłącznie na podstawie informacji IPN - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (kryterium formalnej przynależności do służb), lecz na podstawie wszystkich okoliczności sprawy, w tym także na podstawie indywidualnych czynów i ich weryfikacji pod kątem naruszenia podstawowych praw i wolności człowieka służących reżimowi komunistycznemu (art. 13b ust. 1 w związku z art. 13a ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej). Stąd nie można zaaprobować stanowiska, że w każdym przypadku kryterium pełnienia służby na rzecz totalitarnego państwa określone w art. 13b ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej spełnione już tylko w przypadku formalnej przynależności do wymienionych w nim służb (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2023 r., I USKP 63/22, OSNP 2024 nr 1, poz. 9). Ustalenia faktyczne i interpretacje prawne IPN wiążą jedynie organ emerytalny, który przy wydawaniu decyzji musi kierować się informacjami przekazywanymi przez IPN co do przebiegu służby. Informacje te nie mogą natomiast wiązać sądu, do którego wyłącznej kompetencji (kognicji) należy ustalenie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia w przedmiocie prawa do emerytury policyjnej i jej wysokości oraz odpowiednia kwalifikacja prawna (subsumcja) ustalonych faktów. Informacja o przebiegu służby jest dokumentem urzędowym w rozumieniu art. 244 k.p.c., ale przeciwko niemu mogą być przeprowadzane przeciwdowody. Przy dokonywaniu oceny prawnej służby z perspektywy art. 13b ustawy zaopatrzeniowej bierze się jednak pod uwagę formację, w której pełniona była służba, a także zajmowane stanowisko i stopień służbowy oraz przebieg służby. Określenie formacji/instytucji (z uwzględnieniem jednostek wymienionych w art. 13b ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej) ma istotne znaczenie z uwagi na to, że zakres i przedmiot

ich działalności może *prima facie* potwierdzać, że były one bezpośrednio ukierunkowane na realizowanie charakterystycznych dla ustroju totalitarnego zadań i funkcji i takie zadania wykonywali wszyscy - bez wyjątku - funkcjonariusze służący w danej jednostce organizacyjnej, stanowiącej jej strukturę, bez której niemożliwe byłoby wykonywanie przypisanych jednostce działań (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 16 marca 2023 r., II USKP 120/22, OSNP 2023 nr 9, poz. 104). W wyroku z dnia 17 maja 2023 r., I USKP 63/22, Sąd Najwyższy stwierdził, że skoro art. 13b ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy łączy służbę na rzecz totalitarnego państwa z samym podjęciem służby w instytucjach i formacjach w tym przepisie wymienionych, to można przyjąć, że istnieje domniemanie faktyczne (wynikające z informacji o przebiegu służby potwierdzającej służbę w tych jednostkach - tak też w uchwale Sądu Najwyższego III UZP 1/20, pkt 60), że służba w nich była służbą na rzecz totalitarnego państwa.

Domniemanie to może być jednak obalone w procesie cywilnym. Nie jest więc tak, co zarzuca w skardze kasacyjnej ubezpieczony, że to na organie emerytalnym ciąży obowiązek udowodnienia (art. 6 k.c. w związku z art. 232 zdanie pierwsze k.p.c.), że dany funkcjonariusz uczestniczył w łamaniu praw człowieka i obywatela oraz że w postępowaniu tym obowiązuje zasada *in dubio pro reo*. Skłaniałoby to ubezpieczonych do bezczynności dowodowej lub czasami nawet do nieujawniania dostępnych im dowodów. Reguła *in dubio pro reo* nie rozdziela ciężaru dowodu w procesie, lecz nawiązuje do już istniejącego rozkładu ciężaru dowodu. Nie stanowi zatem reguły dowodowej (czy reguły oceny dowodów), lecz regułę skutków tego ciężaru, gdyż podlega zastosowaniu dopiero po zakończeniu procesu dokonywania swobodnej oceny dowodów. W sytuacji, gdy potwierdzona zostaje służba w instytucjach i formacjach wymienionych w art. 13b ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy, to ciężar dowodu przechodzi na ubezpieczonego (zob. też wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 2024 r., III USKP 2/23, niepubl.). Natomiast IPN służbę pełnioną przez funkcjonariusza SB w kontrwywiadzie zaliczał do realizowania zadań „na rzecz” państwa realizującego określony profil ustrojowy przy pomocy instrumentów naruszających podstawowe prawa i wolności człowieka, co zobligowany był przy wydawaniu decyzji uwzględnić organ emerytalny.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest też pogląd, że stwierdzenie pełnienia służby na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej jest tylko jednym z dwóch mechanizmów korygujących wysokość emerytur funkcjonariuszy pełniących służbę na rzecz totalitarnego państwa. W wyroku z dnia 16 marca 2023 r., II USKP 120/22, Sąd Najwyższy wyjaśnił, że prawodawca wprowadził do ustawy zaopatrzeniowej dwa mechanizmy korygujące wysokość emerytur funkcjonariuszy pełniących służbę na rzecz totalitarnego państwa. Pierwszy z nich „zeruje” tak zwane kwalifikowane lata służby. Drugi zaś obniża wysokość świadczenia do przeciętnej emerytury przysługującej w powszechnym systemie ubezpieczenia. W odniesieniu do pierwszego z wymienionych mechanizmów Sąd Najwyższy przyjął, że „wyzerowanie lat służby” (art. 15c ust. 1 pkt 1 ustawy zaopatrzeniowej) jest środkiem proporcjonalnym w stosunku do funkcjonariuszy, których lata służby przypadły przed zmianami zapoczątkowanymi w 1989 r. W uzasadnieniu wyroku w sprawie II USKP 120/22, wyjaśniono, że co prawda jest to rozwiązanie „okrutne” i „nieefektywne funkcjonalnie”, jednak nie pozostaje w sprzeczności z przepisami Konstytucji RP. Zgodnie z zamysłem „wyzerowania” lat służby, każdy rok służby na rzecz totalitarnego państwa traktowany jest jako nieistniejący, czyli nie ma żadnego wpływu na wysokość świadczenia. Sprawia to, że im więcej takich „pustych” lat, tym wysokość świadczenia szybciej zbliża się do wysokości najniższej emerytury - gwarantowanej przez art. 18 ust. 2 ustawy zaopatrzeniowej. W przeciwieństwie do rozwiązania przyjętego w art. 15c ust. 3 tej ustawy, „wyzerowanie lat służby” godzi w funkcjonariuszy, których lata służby przypadły przed zmianami zapoczątkowanymi w 1989 r. Dotkliwość tego rozwiązania jest proporcjonalna. W rezultacie, rozwiązanie to - przez swoją proporcjonalność - wpisuje się w cel promowany przez ustawodawcę. Skutecznie obniża emerytury „osób służących na rzecz totalitarnego państwa”. W pewnym sensie dostrzegalna jest również adekwatność tego rozwiązania względem przyświecającego ustawodawcy zamysłu. Wzorzec wpisany w art. 15c ust. 1 pkt 1 ustawy zaopatrzeniowej skutecznie zrównuje emerytury policyjne do - lub nawet poniżej - wysokości świadczeń pobieranych przez obywateli prześladowanych przed 1990 r. Dlatego krytyczna ocena art. 15c ust. 1 pkt 1 ustawy zaopatrzeniowej nie prowadzi do uznania niezgodności tego przepisu z Konstytucją RP, ponieważ nie ma

możliwości jednoznacznego zakwalifikowania tego przepisu jako pozostającego w opozycji do wzorców wynikających z Konstytucji RP, zwłaszcza zaś jej art. 2.

W odniesieniu do drugiego z wymienionych mechanizmów Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku w sprawie II USKP 120/22 przyjął, że art. 15c ust. 3 ustawy zaopatrzeniowej zawiera mechanizm swoistej „gilotyny” obniżającej wysokość świadczeń tych funkcjonariuszy, którzy pomyślnie przeszli weryfikację w 1990 r. i w kolejnych latach służyli wolnej Polsce. Obniżenie świadczenia do pułapu przeciętnej emerytury (art. 15c ust. 3 ustawy zaopatrzeniowej), gdy wysokość „ponad” ten wskaźnik została wypracowana po 1990 r.: a) w sposób oczywisty narusza art. 32 ust. 1 i ust. 2 Konstytucji RP; b) godzi w art. 64 ust. 1, 2 i 3 Konstytucji RP; c) narusza prawo do zabezpieczenia społecznego po osiągnięciu wieku emerytalnego z art. 67 ust. 1 Konstytucji RP; d) narusza art. 2 Konstytucji RP. Przemawia to za odmową zastosowania art. 15c ust. 3 ustawy zaopatrzeniowej. Sąd Najwyższy uwzględnił, że przewidziane tym drugim mechanizmem limitowanie wysokości świadczenia pułapem „przeciętnej emerytury” w większości przypadków doprowadzi do efektu, zgodnie z którym mechanizm „stażowy” z art. 15c ust. 1 i 2 ustawy nie będzie miał żadnego znaczenia (zob. też wyroki Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2023 r., I USKP 63/22 oraz z dnia 24 maja 2023 r., II USKP 40/23, LEX nr 3568174).

W rozpoznawanej sprawie Sąd Apelacyjny przyjmując, że ubezpieczony pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa, nie zastosował mechanizmu z art. 15c ustawy zaopatrzeniowej tylko z tego względu, iż odwołał się do zasady *ne bis in idem*, na którą to zasadę między innymi zwrócił uwagę Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały III UZP 1/20. Przypomnieć trzeba, że po pierwsze, zakaz *ne bis in idem* wyraża jeden z podstawowych gwarancyjnych zakazów współczesnej procedury karnej i ma podwójne uzasadnienie. Z jednej strony jest kluczową gwarancją jednostki przed nadużyciem władzy w zakresie karania (*ius puniendi*), a z drugiej – stanowi środek zapewniający pewność obrotu prawnego i powagę rzeczy osądzonej (*res iudicata*; por. Ł. Prus, Zasada *ne bis in idem*. Na pograniczu prawa administracyjnego i karnego w najnowszym orzecznictwie sądów europejskich, Państwo i Prawo 2021 nr 10, s. 73; P. Hofmański [w:] L. Garlicki, P. Hofmański, A. Wróbel (red), Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Komentarz do art. 19-50 oraz Protokołów dodatkowych. Tom II. Komentarz.

Warszawa 2010). W doktrynie podkreśla się, że orzeczenie, które rodzi skutki w postaci zakazu *ne bis in idem* musi zapaść w postępowaniu karnym, gdyż art. 4 Protokołu nr 7 do Konwencji ma zastosowanie tylko do osób oskarżonych bądź skazanych za popełnienie przestępstwa (por. A. Lach, Sankcje administracyjne i karne a zakaz podwójnego karania w świetle najnowszej orzecznictwa ETPCz i TS, Prokuratura i Prawo, 2017 nr 9, s. 55 i nast.). W związku z powyższym, mimo iż Sąd Najwyższy w uchwale III UZP 1/20 dostrzegł, że „ponowne obniżenie wysokości świadczeń funkcjonariuszy pełniących służbę na rzecz totalitarnego państwa ma charakter represyjny” - a do poglądu tego nawiązuje Sąd Apelacyjny - to nie pozwala to na uznanie, iż jest to „sankcja karna w ujęciu materialnym”, pozwalająca na ocenę wykładni przepisów ustawy zaopatrzeniowej przez pryzmat zasady *ne bis in idem*. Po drugie, Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 24 lutego 2010 r., K 6/09 (OTK-A 2010 nr 2, poz. 5), dokonując oceny zgodności z Konstytucją RP przepisów art. 15b ustawy zaopatrzeniowej, dodanego do tej ustawy przez art. 1 ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin oraz ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz.U. Nr 24, poz. 145, dalej jako nowelizacja z dnia 23 stycznia 2009 r.), zasadniczo zanegował represyjny charakter obniżenia „niegodziwie nabytych” uprawnień emerytalnych, oceniając, że zostało ono dokonane w sposób „wyważony, wstrzemięźliwy, proporcjonalny”. Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego przepisy stanowiące o ponownym obliczeniu wysokości świadczeń nie zawierały sankcji karnych ani nawet sankcji o charakterze represyjnym. Nie sposób bowiem przypisać represyjnego – *sensu largo* (o ile wręcz *largissimo*) – charakteru każdej normie prawnej, która ustanawia niekorzystne – z punktu widzenia adresata – rozwiązania, stanowiące dla niego – nawet znaczną – dolegliwość. Podobnie ocenił zmiany wprowadzone nowelizacją z dnia 23 stycznia 2009 r. Europejski Trybunał Praw Człowieka w orzeczeniu z dnia 14 maja 2013 r., sprawa nr 15189/10 Cichopek i inni, wskazując, że w świetle art. 1 Protokołu nr 1 państwu przysługuje prawo zmniejszenia, zmiany lub zróżnicowania świadczeń z zakresu

zabezpieczenia społecznego, a więc zanegował charakter represyjny takich zmian. Po trzecie, należy również mieć na względzie, że decyzja organu emerytalnego rozstrzyga indywidualną sprawę z zakresu ubezpieczeń społecznych, a zmiana stanu prawnego wprowadzona ustawą z dnia 16 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz.U. z 2016 r., poz. 2270, dalej nowelizacja z dnia 16 grudnia 2016 r.), niewątpliwie stanowi podstawę prawną do wydania takiej nowej decyzji przez organ emerytalny. Decyzje te mają charakter deklaratoryjny, a nie prawnokształtujący. Nie są one środkami represyjnymi stanowiącymi reakcję na zindywidualizowane zachowanie świadczeniobiorcy (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 18 listopada 2010 r., P 29/09, OTK-A 2010 nr 9, poz. 104), a jedynie wykonaniem przepisów znowelizowanej ustawy zaopatrzeniowej, przewidujących przeliczenie wysokości świadczeń emerytalno-rentowych z uwagi na pełnioną przez świadczeniobiorcę „służbę na rzecz totalitarnego państwa”, o której stanowi art. 13b ustawy zaopatrzeniowej. Powyżej przedstawione argumenty - w ocenie Sądu Najwyższego - przemawiały za uwzględnieniem skargi kasacyjnej organu emerytalnego. Wprawdzie można twierdzić, że rozwiązania wprowadzone nowelizacją z dnia 16 grudnia 2016 r. stanowią instrument represji, ale nie uzasadnia to, o czym była szczegółowo mowa powyżej, odwołania się do zakazu *ne bis in idem* w tego typu sprawach.

Nie ma natomiast racji organ emerytalny zarzucając naruszenie art. 178 ust. 1 w związku z art. 188 Konstytucji RP, ponieważ jeśli nie jest możliwe uzyskanie kontroli konstytucyjnej przez przewidziany do tego organ (Trybunał Konstytucyjny) z jednoczesnym zapewnieniem stronie rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie, to do sądu powszechnego rozpoznającego sprawę należy zapewnienie obywatelowi właściwej kontroli konstytucyjnej i jego powinnością jest samodzielne dokonanie oceny zgodności z Konstytucją RP wskazanych przepisów ustawy (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 marca 2023 r., II USKP 120/22 czy z dnia 9 czerwca 2022 r., III USKP 145/21, OSNP 2022 nr 11, poz. 113).

Kierując się rozważaniami dokonanymi powyżej, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł jak w sentencji.

[SOP]

[ms]